

Düzce ilinde Sokakta Çalışan Çocukların Eğitim Bakı Açısı ve Beklentileri

engül CANGÜR¹, Furkan KARA², Merve LHAN², Elif Gizem ÖZKAYA²,
Tu çe UZUN², Nurbanu BAYKI², Veysi DEM RCAN², Handan ANKARALI¹

ÖZET

Çocuk işçiliği sadece Türkiye’de ya da gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorundur. Gelişimlerinin en önemli döneminde, gerekli ilgi, sevgi, bakım ve eğitimden yoksun kalan çocuklar, farklı arayışlara yönelmekte özellikle de sosyal ve ekonomik zorluklar nedeniyle sokakta çalışmaya itilmektedir. Bu çalışmada, 2012-2013 yılları arasında Düzce ilinde 7-15 yaş arasında sokakta çalışan ilköğretim çocuklarının eğitim bakı açısı ve eğitimden beklentilerinin saptanması amaçlanmıştır. Bu amaçla, Düzce’de çeşitli okullarda okuyan ve çalışan öğrenciler (n=26) araştırmaya dahil edilmiş ve anket sorularına verdikleri cevaplar, görüşler değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çalışan öğrencilerin %61.5’i okula devamsızlık yaptıkları için, akademik başarılarını kötü etkilemektedir. Çocukların %94.5’i aileye ekonomik yönden destek olmak ve okul masraflarını karşılamak için çalışmaktadır. %84.6’sı da iyi bir iş ve meslek sahibi olmak için eğitimin gerekli olduğunu düşünmektedir. Genel olarak çalışan öğrenciler, çalışmaya hayatının eğitim hayatını olumsuz etkilediğinin farkındadır ve büyük bir çoğunluğunun eğitim bakı açısı ve eğitimden beklentileri olumludur.

Anahtar Kelimeler: Çalışan öğrenci; çocuk işçiliği; eğitim bakı; eğitimden beklenti.

Education Perspective and Expectations of Children Working on The Street in Düzce

ABSTRACT

Child labour is a major problem not only in Turkey, or in developing countries, but also in the developed countries. Children which lacks the necessary attention, love, care and training qualifications, in particular children, diverge to different reactions in the most important period of them development, are pushed to work on the street due to the social and economic challenges. In this study, between the years 2012-2013, 7-15 years old elementary children working on the street in Duzce is intended to identify the education perspective and expectations. To this end, students studying and working in various schools in Duzce (n = 26) were included in the study and to assessed their opinions and answers to the survey questions. According to research results, it has been identified which they stayed away from school for absenting from school (61.5%) and then this affects adversely the academic achievements of them. 94.5% of children want which the most severe causes of their working are supported economically the family and met school expenses. A large majority of children considers that education is necessary to get a good job and career (84.6%). Generally, working children on the street is aware of which the working life effects negatively on educations. Many of the worked students have positive the education perspectives and expectations.

Keywords: Working student; child labour; education perspective; education expectation.

G R

Çalışan çocuklar dünyada ve ülkemizde önemli bir sorundur. Çocuk işçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programının (IPEC) 2010 yılı verilerine göre dünyada 215 milyon çalışan çocuk bulunmaktadır. Bunlardan 115 milyon çocuk tehlikeli işlerde çalışmaktadır. Asya Pasifik ülkeleri 5-14 yaş arasında 127 milyon çocuk işçisiyle dünyada en çok çocuk işçisi kullanılan bölgelerin arasında yer almaktadır. Çocuk işçiliğinin yaygın olduğu gelişmekte olan ülkelerde yapılan araştırmalarda, çalışan çocukların büyük bir çoğunluğu yaklaşık olarak %70’i tarım, balıkçılık ve ormancılık alanındaki işlerde, geriye kalanın ise el işçiliği, satıcılık, turizm işçiliği, ev hizmetleri, taşımacılık, depolama, imalat, maden ve taşıma

¹ Düzce Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyoistatistik ve Tıbbi Bilimler Anabilim Dalı

² Düzce Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu

Correspondence: Dr. engül CANGÜR, e-posta: sengulcangur@duzce.edu.tr

ocakları gibi zararı ve tehlikesi açıkça görülen i lerde çalı maktadırlar (1). TÜ K-2012 verilerine göre ülkemizde 6-17 ya arasında 893 bin çocuk çalı maktadır (2). Çalı an çocukların %44.7'sinin tarım, %24.3'ünün sanayi ve %31'inin hizmet sektöründe yer aldı ı ve çalı an çocukların %50.2'sinin okula gitmedi i tespit edilmi tir. Çocuk i çili i sorunun boyutları ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel geli mi lik düzeylerine göre de i ebilmektedir. Geli mi ya da geli mekte olan ülkelerde uluslararası örgütlerin de yardımlarıyla çocuk i çili i sorunu önlenmeye çalı ılsa da bu sorunun önüne hala geçilememi tir.

Geli mlerinin en önemli döneminde çocukluklarını ya ayamayan, gerekli ilgi, sevgi, bakım ve e itimden yoksun kalan çocuklar, farklı aray ı lara yönelmektedir. Sosyal ve ekonomik zorlukların da bu olumsuzluklara e lik etmesi durumunda birçok çocu un soka ın çekicili ine ve özgürlü üne kapılarak ihtiyaçları olan eyleri sokaktan gidermeye çalı tıkları bir gerçektir (3). Toplumumuzda çocu un durumuna bakıldı ında bireysel olarak aile çevresi, e itimi, psikolojik geli mi ile birçok açmazların bulundu u görülmektedir. Bu durum çocu un sa lıklı bir ekilde yeti tirilmesi, toplumsalla ması ve ilerisi için hazırlanması yönünden büyük sorunlar yaratmaktadır. Buna, ekonomik ko ullardaki bozukluklar da eklenince konu önemli bir hale gelmekte, “sokakta çalı an çocuk” (Unicef 1997'in tanımlamasına göre aileleriyle sürekli ili kisi olan sokakta çalı an çocuklar) sorunu gibi büyük sorunlar ortaya çıkmaktadır (4). Sanayi devrimi ile birlikte çocuklar aileleri ile kentlere göç etmi lerdir. nsan gücüne olan yo un talep onları kırsal alanlardan kentlere do ru çekmi lerdir. Geldikleri kentlerde yoksullu a gömülen aileler, gelir için çocuklarını çalı tırmakta ya da tamamen kendi hallerine bırakmaktadırlar (5,6). Üretimi karlı ancak ucuz yoldan yapabilmeyen yollarını arayan sermayedarlar da çocuk eme ini daha pahalı olan yeti kin eme ine tercih etmi lerdir (6,7). Kısaca, çocukların emek girdisi olarak kullanılmaları, e itimlerini engelleyerek çocu un ve ülkenin gelece ini ipotek altına aldı ı bir gerçektir. Bu durumda çalı an çocukların genel olarak, çe itli gerekçelerle formal e itim sistemi dı na itilmi olan çocuklardan olu tu u bilinmektedir. Ancak bu itilmenin tek nedeni “yoksulluk” de ildir. Bunun yanında, toplumun bazı kesimlerinde çe itli nedenlerle e itim kurumlarına kar ı güvensizlik ve isteksizli in oldu u, ayrıca e itimin gereklili ine inanmadıkları gözlenmektedir. Çocukları soka a iten nedenler de sokak çocukları sorununun di er bir boyutunu olu turmaktadır. Çocukları soka a iten ba lıca sebepler arasında göç ve buna ba lı çarpık ve sa lıksız yerle me, yoksulluk, kontrolsüz nüfus artı ı, ailenin e itimsizli i, parçalanmı aile, sokakta zorla çalı tırılma, aile içi iddet ve geçimsizlik, fiziksel-duygusal-cinsel-ekonomik istismar, sevgisizlik, ilgisizlik, çocuk haklarının yeterince hayata geçirilememi olması ve gelir da ılımındaki adaletsizlik sayılabilir (4).

Erken ya larda çocu un içinde bulundu u çevre ve çocu a sa lanan e itimin niteli i onun gelecekteki ba arılarını ve dolayısıyla da ya am kalitesini büyük ölçüde belirlemektedir. Çocuk geli mi, fiziksel, psiko-sosyal ve bili sel geli im birlikte gerçekleşmekte bir bütün olarak dü ünüldü ünden, bir alandaki sorun di er alanlarda da

sorunlara yol açmaktadır. Çalı mak, çocu u ya amının en kritik döneminde normal geli me imkânlarından yoksun bırakır. Sokaklarda çalı manın yol açabilece i psikolojik sorunlar arasında travma, kendini de ersiz bulma, bunalım, ahlaki ve manevi de erlerde bozulma ve ba kalarına güvensizlik yer alır. Ayrıca sokakta ya ayan/çalı an çocukları bekleyen ba lıca tehlikeler unlardır: iddet, madde ba ımlılı ı, suça kar ı tırılma, cinsel istismar ve ticari cinsel sömürü aracı olarak kullanılma ve sa lık sorunlarıdır (8,9).

Geli mi toplumlar çocuk eme ini kullanmanın gerek çocukların çalı tırdıkları sektörlerle, gerekse çocu a ve dolayısıyla toplumun geli imine zararlarını gördükleri için bundan vazgeçme ya da kısıtlama e ilimindedirler. Geri kalmı ve geli mekte olan ülkelerde ise çocuk eme inin ekonominin hemen hemen her alanda kullanıldı ı görülmektedir.

Geli mekte olan ülkemizde de çocuk eme inin yo un olarak kullanılabilmesinin temel nedenleri zorunlu e itimin henüz çok yeni olarak on iki yıla çıkarılması, meslek standartlarının tam olarak belirlenmemesi ve meslekî ve teknik e itimin ça ın ko ullarına ve piyasanın taleplerine ayak uyduramamasıdır. 15-17 ya ça nüfusunun sadece %50'lik bir bölümünün e itimden yararlandı ı, bu grubun da sadece %43'ünün meslekî ve teknik liselere gitti i dü ünülecek olursa, 15-19 ya grubunda çalı anların büyük ço unlu unun temel ve meslekî e itimden yoksun çocuk ve gençler oldu unu söylemek mümkündür (8).

Bu çalı mada tüm dünyada büyük bir sorun olan sokakta çalı an ilkö retim çocuklarının e itime bakı açıları ve e itimden beklentilerinin saptanması amaçlanmı ve ilgili çalı ma 2012-2013 yılları arasında Düzce ilinde gerçekleştirilmi tir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Eylül 2012-Haziran 2013 tarihleri arasında yürütülen bu çalı maya, Düzce İl Emniyet Müdürlü ü Çocuk ubesi'nden alınan bilgilere göre 6-15 ya aralı ında sokakta çalı an ve çocuk ubede kaydı bulunan 26 çocuk dahil edilmi tir. Bu ara tırmada daha önce yapılmı benzer çalı malardaki anketlerden de yararlanılarak geli tirilen, toplam 56 sorudan ve dört bölümden olu an bir görü me formu kullanılmı tir (Ek-1). Görü melerden önce katılımcılara ara tırmanın önemi ve amacı hakkında bilgi verilmi , güvenilir bilgilerin elde edilmesi için ara tırmacı ve katılımcılar arasında samimi ve güvene dayalı bir ili kinin kurulmasına özenle dikkat edilmi tir. Anket sorularında yer alan “ailelerin görü lerine” yönelik sorulara, çocuklarını sokakta çalı tırmak isteyen ailelerin do ru cevap vermeyece i dü ünülerek, direkt çocuklara soruldu ndan daha do ru cevapların alınması sa lanmı tir. Ara tırma kapsamında, Düzce İl Merkezi'nde sokakta çalı an çocuklar ve aileleri çe itli yönleriyle betimlendi inden ve çocukları sokakta çalı maya iten etkenler saptanmaya çalı ıldı ından ara tırma türü, tanımlayıcı niteliktedir.

statistiksel Analiz

Ara tırma türü, tanımlayıcı nitelikte oldu undan çalı madaki tüm verilerin özelliklerine göre tanımlayıcı

istatistikleri hesaplanmı ve veriler ortalama, standart sapma ve yüzde ekinde sunulmu tur. Kategorik de i kenler arasındaki ili kileri belirlemek için Monte Carlo simülasyon yaklaşımlı Fisher' exact test kullanılmı tur. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmi tir. istatistiksel hesaplamalarda SPSS (ver. 18) programı kullanılmı tur.

BULGULAR

Ara tırma kapsamında incelenen sokakta çalı an çocukların tamamı (n=26) erkek ve ya ları 8-15 arasında de imektedir. Bu ya aralı ndaki çocukların yarısından fazlası (%57.7), 13-14 ya grubunda olup ya ortalamaları 12.65 ± 1.55 'dir. Sokakta çalı an çocukların 25'inin (%96.2) annesi hayatta olup 1'inin (%3.8) annesi vefat etmi tir. 21 (%80.8) çocu un ise babası hayatta olup 5'inin (%19.2) babası vefat etmi tir. Ebeveynleri hayatta olan çocukların tamamının anne ve babaları birlikte ya amaktadırlar. Çocukların tamamının anne ve babalarının öz oldu u saptanmı tur. Sokakta çalı an çocukların yarısından fazlası 5 veya daha fazla karde e (%61.4), önemli bir kısmı da 5 karde e sahiptir (%26.9). Sokakta çalı an çocukların tamamı, ilkö retimde ö rencidir.

Sokakta çalı an çocukların ailelerinin tanıtıcı özellikleri incelendi inde; 11 çocu un babası ilkö retim mezunu (%42.3) ve 8 çocu un babası (%30.8) yalnızca okur-yazar oldu u, 4 çocu un babasının (%15.4) ise okuma-yazma bilmedi i saptanmı tur. Ayrıca 11 çocu un annesi (%42.3) okur-yazar, 10 çocu un annesi (%38.5) okur-yazar de ilken, 5 çocu un annesi (%19.2) ilkokul mezunudur. Çocukların 10'unun (%38.5) babası i çi, 2'sinin babası memur, 8'inin (%30.8) babası i sizdir. 1 çocu un babası ise geçici i çi olarak çalı maktadır. 5 çocu un (%19.2) babası vefat etmi tir, 1 çocu un babası ise cezaevinde oldu u için çalı amamaktadır. Sokakta çalı an çocukların tamamına yakınının annesi (%88.5) i siz, 2 çocu un annesi (%7.7) gündelik i lerde çalı maktadır. Çocukların 12'sinin (%46.2), kendisinden ba ka ailesinde 15 ya ın altında çalı an karde i olup; yarısından fazlasının ise (%53.8) çalı an karde i yoktur. Ailelerin büyük bir kısmının Do u Anadolu Bölgesinden göç ettikleri bilinmektedir. Sokakta çalı an çocukların 4'ünün (%15.4) ailesinin aylık geliri 300 TL'nin altında, 10'unun (%38.5) 300-500 TL, 6'sının (%23.1) 500-730 TL, 2'sinin (%7.7) 730-900 TL ve 4'ünün ise 900 TL'den fazla oldu u bulunmu tur. Sokakta çalı an çocukların ailelerinin 7'si (%26.9) devletten e itim deste i alırken, 19'u (%73.1) e itim deste i almamaktadır.

Ankete katılan çocukların %81'i hem para kazanmak için hem de iyi bir i e sahip olmak için okul e itimini art olarak de erlendirmi tir. Çalı maktan memnun olan ö rencilerin %43.8'i çalı madıkları halde kazandıkları paranın kendilerine verilmesi durumunda yine de çalı acaklarını söylerken, çalı maktan memnun olmayan bireylerin tümü (%100) çalı madıkları halde kazandıkları paranın kendilerine verilmesi durumunda çalı mayacaklarını söylemi lerdir. Sokakta kazandıkları paranın kendilerine çalı madıkları halde verilmesi durumunda hem çalı maktan memnun olan hem de memnun olmayan çocukların benzer görü te oldukları bulunmu tur ($p>0.05$).

15 ya altında çalı an karde i olan bireylerin %33.3'ü aile

baskısıyla ilk defa i e ba larken, 15 ya altında çalı an karde i olmayan bireylerin %7.1'i kendi iste iyle sokakta çalı maya ba lamı tur. Çocukların çalı maya nasıl ba ladıkları ile 15 ya altında çalı an karde leri olup olmadı ı arasında anlamlı bir ili ki bulunamamı tur ($p>0.05$).

Devletten e itim deste i almayanların %78.9'unun (n=15) ailesi çocu un e itim masraflarını kar ılarken sıkıntı ya amaktadır. Devletten e itim deste i alan ailelerin çocuklarının okul masraflarını kar ılamakta zorluk çekenlerin (%57.1) ve çekmeyenlerin (%42.9) oranları arasında belirgin bir fark olmadı ı tespit edilmi tir ($p>0.05$). Ayrıca devletten e itim deste i aldıklarını ifade eden çocukların %85.7'si okula devam etmek konusunda istekli, %14.3'ü ise isteksizdir. Devletten e itim deste i almadıklarını ifade eden çocukların %84.2'si okula devam etmek konusunda istekli, %10.5'i kararsız, %5.3'ü ise isteksizdir. Ancak çocukların ailelerinin devletten e itim deste i alıp almamaları ile çocukların okula devam etmek isteyip istememeleri arasında anlamlı bir ili ki bulunamamı tur ($p>0.05$).

Okula devam etmekte istekli olan çocukların %31.8'i ailelerinden ödevlerine yardım etmesini, %9.1'i ailelerinin okula sık gelmelerini, %31.8'i okul araç ve gereçlerini eksiksiz tamamlamalarını, %27.3'ü ailelerinin herhangi bir i te çalı tırmamalarını istemektedir. Okula devam etmek istemeyen çocukların tamamı (n=2) ailesinin ödevlerine yardım etmesini istemektedir. Okula devam etmek isteyen ve istemeyen çocukların, ailelerinden benzer beklentiler içinde oldukları gözlenmi tir ($p>0.05$).

Ö retmenlerinden devamsızlık konusunda ho görü bekleyenlerin %42.9'u sorunları oldu unda payla ıp çözüm yolları göstermesini istediklerini, %28.6'sı ö retmenlerinin güler yüzlü olmasını ve onlara kızmamasını; ödevlerini yapmadı ında ö retmenlerinde ho görü bekleyenlerin %50'si ö retmenlerinin sınıf içerisinde güler yüzlü olmasını ve kendilerine kızmamasını, %16.7'si sorunları oldu unda payla masını ve kendilerine çözüm göstermelerini, %16.7'si de yetenekleri ve ilgileri do rultusunda kendilerini yönlendirip desteklemesini istemektedir. Çocukların ö retmenlerinden beklentileri ile bu çocukların ö retmenlerinden görmek istedikleri ho görü arasında anlamlı bir ili ki bulunamamı tur ($p>0.05$).

Sokakta çalı ırken 0-5 TL arasında kazanan çocukların %33.3'ü, 6-10 TL arasında kazananların %85.7'si, 11-20 TL arasında kazananların tamamı (%100), 21-30 TL kazananların ise %83.3'ü iyi bir i in olması için okul e itimini art görmektedirler. Çocukların verdikleri cevaplarda oldu u gibi; çocukların, iyi bir i için okul e itimini art olarak görüp görmemeleri ile kazandıkları para arasında anlamlı bir ili ki bulunmaktadır ($p=0.029$).

Çalı tı ın için okula devamsızlık yapıyor musun sorusuna, okula düzenli devam ediyorum cevabını verenlerin %77.8'inin ailesi çocuklarının okula devam edip meslek sahibi olmalarını %22.2'sinin ailesi hem okula gidip hem de çalı masını istemektedir. Bu soruya bazen devamsızlık yapıyorum cevabını veren çocukların %30.8'inin ailesi okula devam edip meslek sahibi olmasını; %7.7'sinin ailesi ilkö retimi tamamladıktan sonra okulu bırakıp çalı masını, %30.8'i hem okula gidip hem de çalı masını

istemektedirler. Aynı soruya çok devamsızlık yapıyorum cevabını verenlerin %33.3'ünün ailesi okula devam edip meslek sahibi olmasını, %66.7'sinin ailesi ilkö retimi tamamladıktan sonra okulu bırakıp çalı masını istemektedirler. Çocukların okula devamsızlık yapma durumuna göre ailelerin çocuklarının gelece i hakkındaki görüşlerinin farklılığı görülmektedir (p=0.038).

iyi bir işe sahip olmak için okula gitiminin arttığını düşünün. Ö retmenlerin %4.8'i okula zorunlu olduğunu için, %9.5'i diploma almak için, %28.6'sı yeni şeyler öğrenmek için giderken; %57.1'i ise lise ve üniversiteye gidebilmek için okula devam etmektedirler. İyi bir iş sahibi olmak isteyen öğrenciler gelecekle ilgili güvenceye alabilmek için okula gitiminin gerekli olduğunu düşünmektedirler. Yapılan araştırmada sokakta çalışan çocukların büyük bir kısmı lise ve üniversiteye gitmek istemektedirler. İlgili bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Okula devam etmek isteyen çocukların %9.1'inin ö retmeni, kendisinden sınavı geçecek kadar öğrenmelerini beklerken; %31.8'inin ö retmeni çok ba arılı olmasını, %4.5'inin ba arılı olmasını beklemediğini %36.4'ü ders çalışması için zorunlu olduğunu ve %18.2'sinin ö retmeni ise düşük notları olduğunu kendisine kızdıkları tespit edilmiştir. Okula devam etmek konusunda kararsız olan çocukların yarısının ö retmeni kendisinin çok ba arılı olmasını isterken, diğ er yarısının ö retmeni ise düşük notlara kızmaktadır. Çocukların okula devam konusundaki istekliliği ile ö retmenlerin çocuklara derslerdeki çabaları ve ba arılıları konusundaki davranış biçimleri arasında anlamlı bir bağlantı bulunmamıştır (p>0.05).

Sokakta 0-6 aydan itibaren çalışan çocukların tamamı okula gitme konusunda istekliken; 6-12 aydan itibaren çalışan çocukların %85.7'si istekli, %14.3'ü ise isteksizdir. Sokakta 1 yıldan uzun süredir çalışan çocukların %80'i okula gitme konusunda istekli, %13.3'ü kararsız, %6'sı ise isteksizdir. Üst üste verilenlere göre çocukların büyük bir ço unlu okula gitme konusunda isteklidir. Ancak çocukların ne zamandan beridir sokakta çalışmaları ile bu çocukların okula gitmeye istekli olup olmaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05).

Çalıştırılmı halde okula bazen devamsızlık yapan çocukların %66.7'si eğitimde devam etmeme nedeni olarak ailesinin ekonomik yetersizliğini gösterirken, %33.3'ü okulun

kendisine iş ve meslek kazandırmayacağına inandığını nedeni olarak da etmeme nedeni olarak da ço unlukla ailelerinin ekonomik yetersizliğini öne sürmü lerdir. Ancak çalışmaları için okula devam eden ve etmeyen çocukların, sokakta çalışmaları sebeplerinin benzer olduğunu bulunmuştur (p>0.05).

Ankete katılan çocukların ailelerinin aylık geliri 300 TL den az olanların %50'sinin ailesi, çocuklarının okul hayatına devam etmesini, %25'i ilkokuldan sonra okulu bırakıp çalışmasını, %25'i ise hem okumasını ve hem çalışmasını istemektedir. Ailesinin aylık geliri 300-500 TL arası olanların %40'ının ailesi; çocuklarının okul hayatına devam etmesini, %20'si ilkokuldan sonra okulu bırakıp çalışmasını istemektedir. Çocukların %40'ı ise bu konu hakkında fikir beyan etmemiştir. Ailesinin aylık geliri 500-730 TL arası olanların %50'sinin ailesi; çocuklarının okul hayatına devam etmesini, %50'sinin ailesi ise hem okumasını ve hem de çalışmasını çocuklarından istemektedirler. Ankete katılan çocukların ailelerinin aylık geliri 730 TL'nin üstü olanların %66.7'sinin ailesi; çocuklarının okul hayatına devam etmesini, %33.3'ünün ailesi ise çocuklarının hem okumasını ve hem de çalışmasını istemektedirler. Ankete katılan çocukların ailelerinin aylık gelirinin ailelerinin çocuğunun gelecekle ilgili düşüncelerini etkilemediği görülmektedir (p>0.05).

Okula zorunlu olduğunu için devam eden çocukların %25'inin ailesi çocuklarının ilkö retimi tamamladıktan sonra okulu bırakmasını, %50'sinin ailesi hem okumasını ve hem çalışmaya devam etmesini istemektedir. Çocukların %25'i ise bu konu hakkında fikir beyan etmemiştir. Çocuklardan diploma için okula devam edenlerin tamamının ailesi çocuklarının hem okumasını ve hem çalışmasını istemektedir. Yeni şeyler öğrenmek için okula devam eden çocukların %33.3'ünün ailesi çocuklarının okula devam etmesini, %33.3'ü ilkö retimi tamamladıktan sonra okulu bırakıp çalışmasını, %16.7'si hem okumasını ve hem çalışmasını istemektedir. Araştırmaya katılan çocukların %16.7'si ise bu konu hakkında fikri olmadığını söylemiştir. Lise ve üniversite için okula devam eden çocukların ailelerinin %75'i çocuklarının okula devam etmesini, %8.3'ü ise hem okumasını hem çalışmasını istemektedir. %16.7'lik bir kısım ise konu hakkında görüş

Tablo 1. Çocukların okula devam etme nedeni ile iyi bir iş için eğitim art olup/ olmadığ ı arasındaki ilişki

		İyi bir işin olması için okul eğitimi şart mı?			p
		Evet	Hayır	Toplam	
Okula niçin devam ediyorsun?	Zorunlu+ Diploma almak için	3	3	6	0.031
	%	50	50	100	
	Yeni şeyler öğrenmek için+ Lise ve Üniversiteye gidebilmek için	18	1	19	0.031
	%	95	5	100	
Toplam		21	4	25	
		%	84	16	100

bildirmemi tir. Lise ve üniversitede okumak için okula devam eden çocukların ailelerinin büyük bir kısmı çocuklarının okula devam etmesini istemi tir. Ayrıca lise ve üniversite okumak için okula devam eden çocukların ailelerinden hiç biri çocuklarının okulu bırakmasını istememi tir (p=0.016).

Ailelerin çocuklarının gelece i hakkındaki görüşü ile çocukların ilk kez çalışmaya nasıl başladıklarına yönelik ayrıntılı bulgular Tablo 2’de verilmiştir. Ailelerin çocuklarının gelece i hakkındaki görüşü ile çocukların nasıl çalışmaya başladığı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur (p=0.018). Çocuklarda genel olarak aile ve arkadaş baskısının çalışmada etkin rol oynadığı görülmektedir. Özellikle ailesinin ilkö retimden sonra okulu bırakmasını kendisinden isteyen çocukların tamamı aile baskısıyla çalışmaktadır.

Günde ortalama 3-5 saat çalışmaları %10’unun ailesi çocuklarının okula devam etmesini, %20’si okulu bırakıp çalışmasını, %30’u hem okumasını ve hem çalışmasını istemi tir. Çocukların %40’ı ise konu hakkında fikir beyan etmemi tir. Günde ortalama 6-8 saat çalışmaları %75’inin ailesi çocuklarının okula devam etmesini, %12.5’i okulu bırakıp çalışmasını, %12.5’i ise hem okumasını ve hem çalışmasını istemi tir. Günde ortalama 8 saatten fazla çalışmaları %71.4’ünün ailesi çocuklarının okula devam etmesini, %28.6’sı hem okumasını ve hem çalışmasını istemi tir. Ailelerin çocuklarının gelece i hakkındaki görüşü ile çocukların günlük ortalama çalışmaları saat arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p=0.025).

Evde ödevlerine 1 saatten az zaman ayıran çocukların %58.3’ü gelecekte çocuklarının sokakta çalışmasına engel olacaklarını, %16.7’si destek olacaklarını, %25’i çocuklarının sadece okula gitmesini istediklerini ifade ettikleri saptanmıştır. Evde ödevlerine 1-2 saat az zaman ayıran çocukların %83.3’ü gelecekte çocuklarının sokakta çalışmasına engel olacaklarını, %16.7’si çocuklarının sadece okula gitmesini istediklerini ifade ettikleri saptanmıştır. Evde ödevlerine 2-3 saat zaman ayıran çocukların tamamı gelecekte çocuklarının sokakta çalışmasına engel olacaklarını ifade ettikleri saptanmıştır. Çocukların ev ödevlerine ayırdıkları zaman ile gelecekte

çocukları için dü ündükleri arasında anlamlı bir ilişki vardır (p=0.02). Bu çocukların evde ödevlerine ayırdıkları zaman arttıkça çocuklarını sokakta çalıştırmayacakları seçeneğine verdikleri cevap sayısının da arttığı gözlenmiştir.

TARTI MA

Çalışmamızın en büyük problemlerinden biri olan sokakta çalışmayan çocuk sorunu, toplumun geleceğini önemli derecede etkileyeceği bir gerçektir. Literatürde, bu konunun farklı boyutlarının ele alındığı birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada, Düzce ilinde sokakta çalışmayan çocukların eğitim bakanlığına başvuru oranları ve eğitimden beklentilerini tespit etmeye yönelik yapıldığından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak araştırma sonuçlarına ulaşılabilmesi için birey sayısının az olması nedeniyle örneklem hacminin çok küçük olması bu çalışmanın kısıtı olarak değerlendirilebilir.

Sokakta çalışmayan çocukların ailede ve sokakta yaşadıkları sorunlar üzerine çalışılan Deretarla ve Maden (10), Adana il merkezinde sokakta çalışmayan 9-16 yaş grubu çocukların çoğunluğunun erkek olduğu, ekonomik güçlüklerden dolayı çalışmaları, ailelerin geçim sıkıntısı nedeniyle göç ettikleri bulgularına ulaşılmıştır. Bu sonuçların, çalışmamızla benzerlik gösterdiği açıktır.

Çırak ve Çivitçi (11), Malatya ili sokaklarında çalışmayan çocukların bazı demografik ve psiko-sosyal özelliklerini inceledikleri çalışmada, sokakta çalışmayan çocukların çoğunluğunun çok çocuklu ailelerden geldiği, ailelerin bakabileceğinden fazla sayıda çocuk sahibi olmasının, çocuğun temel gereksinimlerini yerine getirememesi sonucunu doğurdu ve bu durumun çocukları sokakta çalışmaya yönelten nedenlerden biri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların sokakta çalışmaya nedenlerinin başlıca aileye ekonomik katkı sağlamak olduğu ve incelenen ailelerin eğitim ve gelir düzeyinin düşük olduğu, özellikle çocukların okul dışında kalan zamanlarının büyük bölümünü sokakta çalışarak geçirdikleri ve sokakta çalışmayan çocuklarının okul başarılarını etkilediği, eğitimlerinin önüne geçebildiği ayrıca sokakta çalışmayan çocukların sınıfta kalma oranlarının yüksek olduğu bulgularını elde edilmiştir. Çalışmamızda ise ailelerin çocukların ihtiyaçlarını

Tablo 2. Ailelerin çocuklarının gelece i hakkındaki görüşü ile çocukların nasıl çalışmaya başladığı arasındaki ilişki

Annen ve babanın geleceğin hakkında ne düşünüyorlar?	İlk kez çalışmaya nasıl başladım?			Toplam
	Aile baskısı	Arkadaş grubunun baskısı ile	Kendi isteğimle	
Okula devam etmemi istiyorlar	0	6	7	13
%	0	46.2	53.8	100
İlköğretimi bırakıp çalışmamı istiyorlar	3	0	0	3
%	100	0	0	100
Hem okumamı hem çalışmamı istiyorlar	1	3	2	6
%	16.7	50	33.3	100
Fikir belirtmiyorlar	1	0	3	4
%	25	0	75	100
Toplam	5	9	12	26
%	19.2	34.6	46.2	100

kar ılmakta zorluk çekti i, aile bütçesine katkı sa lamak için çocukların çalı mak istedikleri, aile gelirinin çocukların ihtiyaçlarını kar ılayabilecek düzeyde olmadığı, çocukların okul çıkı ı ve hafta sonlarında çalı tıkları ve bu sebeple akademik ba arılarının dü ük olduğu u saptanmıştır. Türkmen ve lik (12)'in Ankara sokaklarında çalı an çocuklar merkezine kaydı olan çocukların çalı ma ya amlarını inceledikleri çalı mada, çocukların büyük ço unlu unun ekonomik yetersizliklerden dolayı okulu bıraktıkları ve çocukların büyük bir kısmının meslek kursuna gitmek istedikleri belirlenmiştir. Çalı mamızda ise çocukların ekonomik yetersizlikten dolayı okulu bırakma gibi bir dü üncelerinin olmadığı gözlenmiştir.

Gömlüksiz ve ark. (13)'nın Adana ilinde sokakta çalı an çocuklara yönelik gerçekle tirdikleri ara tırmada, çocukların sokakta çalı ma nedenlerinin aileden kaynaklanan ekonomik sebeplerden dolayı olduğu u, ayrıca çocukların ço unun Do u ve Güneydo u Anadolu Bölgesi'nin çe itli ehirlerinden gelen ailelerin çocukları olduğu unu tespit etmişlerdir. Çalı mamızda ise görü me yapılan çocukların ço unun ailesi Do u Anadolu Bölgesi'nden özellikle de A rı ilinden göç etti i bilinmektedir.

Demir (14), sokakta çalı an çocukların ba arısız olma nedenlerini inceledi i ara tırmada, sokakta çalı an çocukların kendilerine özgü bazı özelliklerinden dolayı okulda ba arılı olamadıklarını ve bu nedenle okulu bıraktıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca Demir (14), aile bireylerinin dü ük e itim düzeyine ve okula kar ı olumsuz tutuma sahip olmalarından dolayı ö renciye ders çalı ma ve motivasyonu artırma açısından yeterli deste i sa layamadıklarını ifade etmiştir. Çalı mamızda ise çocukların de i ik sebeplerle okula kar ı olumsuz tutumlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu olumsuzluklar çocukların hem ailevi durumlarına hem de okul ortamındaki, gerek ö retmen gerekse arkada larıyla olan ili kilerinden kaynaklandı ı sonucuna varılmıştır. Çocuklar ev ödevlerini yapmak için yeterli zaman ve ortam bulamadıklarını, ö retmenleriyle sorunlarını konu amadıklarını, ailelerinin okul ba arısı için çaba göstermediklerini dile getirmişlerdir. Köksal ve Alisinano lu (15)'nin Ankara'da sokakta çalı an çocukların kendileri, aileleri ve çalı ma ya amları betimlemeyi amaçlamadıkları çalı mada, çocukların çalı ma ya amına çok küçük ya larda ba ladı ı bu nedenle çalı ma sırasında kar ıla tıkları olumsuzluklardan negatif etkilendikleri, ailelerinin e itim düzeylerinin çok dü ük olduğu u, çalı an çocukların büyük ço unlu unun aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalı tıkları saptanmıştır. Bu çalı manın sonuçları, ara tırma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Çapur (6), Adana ili Seyhan ilçesindeki çalı an ilkö retim ö rencilerinin e itim beklentilerini belirlemeye yönelik gerçekle tirdi i çalı mada elde etti i bulguların büyük bir ço unlu u, ara tırma sonuçlarımızla oldukça benzerlik göstermektedir.

Yetim ve Ça layandereli (16), Mersin'de sokakta çalı an çocuklara yönelik toplumsal algıyı belirledikleri çalı mada, çocukların sokakta çalı maya ba lama ya ının 11-14 ya aralı nda olduğu u ve çalı ma nedenlerinin ba nda ise (%64) "aile geçimine katkı sa lamak" olduğu u saptanmıştır.

Bu çalı manın sonuçları, ara tırma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Ayrıca çalı mamız sonucunda ailenin çalı maya bakı açısının sokakta çalı ma saatini anlamlı düzeyde etkiledi i bulunmuştur. Çalı an ö rencilerin ebeveynlerinin e itim düzeylerinin dü ük olduğu u çocuklar üzerinde e itim açısından yeterli bilince sahip olmadıklarını göstermektedir. Çocu unun e itimine devam etmesini isteyen ailenin, uygun ko ulları yaratamadı ı sonuç olarak da ailenin bu iste inin, istek boyutundan öteye geçemedi i açıktır. Bu durumda da ailenin bu bakı açısı, çocu un e itimden yararlanmasını da e itimden beklentilerini de olumsuz etkilemektedir. Ayrıca ailenin çocu un sokakta çalı masını onaylaması ise çocu a ba ka seçene k bırakmamaktadır.

SONUÇ

Çocukların çalı ma hayatına dahil olmasıyla çocukların e itim hayatından tamamen koptukları ya da okul hayatını ve çalı ma hayatını birlikte yürüttükleri gözlenmiştir. Ama her iki halde de çocuklar sahip olmaları gereken bilgi donanımından çok uzak kalmaları nedeniyle belki de hayat boyu ya ayacakları bir kısır döngünün parçası olmaktadır. Çocukların çalı ma hayatına katılmasında ailelerin yönlendirmesi birinci dereceden etkili olmaktadır. Bu durum ve çalı ma hayatının zorlukları çocukların çalı ma olgusuna olumsuz hisler beslemesine neden olmaktadır. Çocukların yasal düzenlemelerde belirtilen ya lardan ve çalı ma sürelerinden çok farklı gerçeklerle kar ıla maları da tespit edilen bir di er husustur. Ailelerin demografik yapısı, e itim seviyesinin dü ük olması ve çok çocuklu olmaları çocuklarının çalı ma hayatında kar ıla tıkları zorlukları ve tehlikeleri de erlendirmelerine ve gerekli önlemler almalarına da olanak vermemektedir. Ara tırmanın temel varsayımları ile çalı manın çıkı noktasını te kil eden ana varsayımımız olan; çalı an çocukların e itime bakı açıları ve e itimden beklentilerinin tek ba na etkili olmadığı u, pek çok etmenin birbiriyle etkile im içinde olduğu u ve birbirini tetikledi i, çocukları okula ba laması gereken e itim hayatının da duyulan güvensizlikten dolayı çocukların çalı ma hayatına katılmasında etkili olduğu una, çalı manın teorik kısımları ile de paralel olarak ula ılmıştır. Yapılan ara tırma ve literatür çalı maları da göstermektedir ki; çocuk i çili i özellikle tek bir nedenin do urdu u bir olgu olmamakta, zincirleme pek çok nedenin birbirini etkilemesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Belli dü ünce kalıpları, gelenek ve görenekler içinde sıkı arak büyüyen çocuklar aynı dü ünce yapısı ve dünya görü ü ile kendi geleceğlerinin ekillendirilmesine seyirci kalmaktadırlar. Zincirleme ekilde birbirini tetikleyen nedenlerden dolayı çocukların e itimden beklentisi dü ük olmaktadır. Beklentilerin dü ük olması çocukların e itime olan bakı açılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çocukları topluma e itimli bir birey olarak kazandırabilmek için ilgili mevzuat düzenlemelerin ve iyile tirme politikalarının yapılmasını, e itim kurumları ile e itim masraflarını üstlenecek gönüllülerin (ya da burs veren irketlerin) i birli inde akademik ba arılarıyla orantılı olarak maddi destek sa lama faaliyetlerinin düzenli ve kontrollü bir ekilde

yapılmasını, e itim kurumlarında meslek edindirme kurslarına yer verilmesini ve ebeveynlere i temininde öncelik tanınmasını önermekteyiz. Böylece e itim masraflarının aileler için bir yük olması engellenerek, sokakta çalı mak zorunda kalan çocukların e itim ile ilgili sıkıntılarının azaltılaca mını dü ünmekteyiz.

KAYNAKLAR

1. Ilo.org [Internet]. Accelerating action against child labour. Report of the Director-General. International Labour Conference, 99th session. Geneva: International Labour Office; 2010. [cited 2013]. Available from: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_126752.pdf.
2. tuik.gov.tr [Internet]. gücü statistikleri. Çocuk gücü statistikleri. [Eri im tarihi: 2013]. Eri im adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007.
3. Bayer M. Sokak Çocuklarının E itiminde Drama ve Tiyatronun Kullanılması ve Bir Uygulama [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tiyatro (Çocuk Tiyatrosu ve Oyun Tiyatro, Drama) Anabilim Dalı; 2006.
4. Ba taymaz T. 6-15 Ya Grubu Bursa'da Çalı an Çocuklar Üzerine Bir Ara tırma. stanbul: stanbul Friedrich Elbert Vakfı Yayınları; 1990.
5. S.H.Ç.E.K. Hedeflenmi On bir lde Sokakta Çalı an Çocukları E itime Yönlendirme Projesi. Ankara: S.H.Ç.E.K.; 2005.
6. Çapur ÇA. Çalı an İkö retim Ö rencilerinin E itimden Beklentileri [Yüksek lisans tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü E itim Bilimleri Anabilim Dalı; 2006.
7. Bakırcı K. Türkiye'de Çocuk ve Genç çili i. Görü Dergisi. 2004; C58: 52-6.
8. Senemo lu N. Çocuk Hakları, Çalı an Çocuklar ve E itim Sorunları. Milli E itim Dergisi. 2001; 1: 1-12.
9. Kahraman ME. Sokak Çocuklarını E itme ve iyile tirme Kurumlarında Grafiti Tekni inin Yeri ve Önemi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Anabilim Dalı; 2009.
10. Deretarla Gül E, Ma den D. Adana l Merkezinde Sokakta Çalı an Çocukların Aile çinde ve Sokakta Ya adıkları Sorunların ncelenmesi. Çocuk Geli imi ve E itimi Dergisi. 2002; 1(6): 91-102.
11. Çırak Y, Çivitci N. Malatya linde Sokakta Çalı an Çocuklar Üzerine Bir nceleme. nönü Üniversite E itim Fakültesi Dergisi. 2004; 8: 33-41.
12. Türkmen Z, İlik B. Sokaklarda Çalı an ve Ankara Sokaklarında Çalı an Çocuklar Merkezine Kaydı Olan Çocukların Çalı ma Ya amlarına li kin Bir nceleme. Ankara: LO; 1994.
13. Gömleksiz M, Gümü A, Alpaslan , Nafile S. Sokak Çocukları: Adana linde Bir Ön Çalı ma. Çukurova Üniversitesi E itim Fakültesi Dergisi. 1997; 2(16):, 154-61.
14. Demir C. Sokakta Çalı an Çocukların Ba arısız Olma Nedenleri. Çalı an Çocukları E itime Kazandırma Projesi. Ankara: E iticilerin E itimi Projesi; 2001.
15. Köksal A, Alisinano lu F. Sokakta Çalı an Çocuklar Üzerine Bir Ara tırma. Ö retmen Dünyası Dergisi. 1998; 19(225): 38-42.
16. Yetim N, Ça layandereli M. Toplumsal Algı Boyutuyla Sokakta Çalı an Çocuklar: Mersin Örne i. Sosyoloji Dergisi. 2007; 3(14): 32-55.

EK-1

Anket Soruları

SOKAKTA ÇALI AN ÇOCUKLARA YÖNELİK YAPILANDIRILMI GÖRÜ ME FORMU

Görü meyi Yapan:

Görü me Tarihi:

Açıklama: Biz Sosyal Hizmet Bölümü 3. sınıf öğrencileriyiz. Düzce Üniversitesi'nde eğitim almaktayız. Düzce Valiliği bünyesinde ve İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü koordinatörlüğünde Düzce'de (sokakta) çalıştıran çocuklara yönelik bir çalışmaya başlatılmış bulunuyoruz. Amacımız sokakta çalıştıran çocukların eğitime bakımlarını ve eğitimden beklentilerini belirlemektir. Bu çalışmadan elde edeceğimiz bilgiler çerçevesinde çalıştıran çocukların eğitimleri önündeki aksaklıkları tanıyıp, onların daha verimli eğitim almalarını imkan sağlayacak bir takım önlemler almayı hedefliyoruz. Bu doğrultuda sizinle yaklaşık (otuz veya kırk dakika sürecek) bir görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşmede sana yönelteceğim bir takım sorular olacak. Senden alacağım her bilgi bu çalışmaya kapsamında gizli kalacak ve kesinlikle seni affı edecek bir tarzda kullanılmayacaktır. Bu nedenle soracağım soruları içtenlikle ve samimi bir şekilde yanıtlamanı istiyorum.

I-) TANITICI ÖZELLİKLER

1) Cinsiyeti a.Kadın b.Erkek

2) Yaşın? : .....

3) Annen-Baban hayatta mı?

Ebeveyn Hayatta Hayatta değil

Anne

Baba

4) Annen baban birlikte mi yaşıyorlar? a.Evet b.Hayır

5) Annen baban öz mü, üvey mi?

Ebeveyn Öz Üvey

Anne

Baba

6) Kaç kardeşin var?: .....

7) Eğitim durumun nedir?

a.Okuma- yazma bilmeyen b.Okur-yazar c. İlköğretim mezunu

d. İlköğretimde öğrenci e. İlköğretim terk f.Lise mezunu

g.Lisede öğrenci h.Lise terk

(Not: 6. 7. ve 8. seçenekler oldu u takdirde görüşme sonlandırılır.)

II-)AILENİN TANITICI ÖZELLİKLER

8) Babanın eğitim durumu nedir?

a.Okur-yazar olmayan b.Okur-yazar c. İlkokul mezunu

d.Ortaokul mezunu e.Lise mezunu f.Diğ er (açıklayınız): .....

9) Annenin eğitim durumu nedir?

a.Okur-yazar olmayan b.Okur-yazar c. İlkokul mezunu

d.Ortaokul mezunu e.Lise mezunu f.Diğ er (açıklayınız): .....

10) Babanın mesleği nedir?

a. Çiğci b.Memur c.Geçici işçi d.Gündelikçi

e.Esnaf f.Çiftçi g. Diğer

Çalışmayan babası çalışmıyor ise;

11) Çalışmayan mama nedeni

a.Emekli b. siz c.Hasta d.Çalışmak istemiyor

f.Diğ er (açıklayınız): .....

12) Annenin çalışması durumu nedir?

a. Çiğci b.Memur c.Geçici işçi d.Gündelikçi e.Esnaf f.Çiftçi

g. Diğer

13) Ailede senden başka 15 yaşın altında çalıştıran kardeşin var mı? a.Evet b.Hayır

14) Ailenin aylık geliri

a.300 TL den az b.300-500TL arası c.500-730 TL arası d.730-900 TL arası e.900TL

yukarısı

15) Devletten eğitim desteği alıyor musun? a.Evet b.Hayır

III-) OKUL ÖYKÜSÜ

16) Kaçınıcı sınıfa gidiyorsun? : .....

17) Çalışması için okula devamsızlık yapıyor musun?

a.Okula düzenli devam ediyor

b.Okula ara sıra/bazen devamsızlık yapıyor

c.Çok fazla devamsızlık yapıyor (nedenini açıklayınız): .....

18) Okula devam etmeyi istiyor musun ?

a.Çok istiyorum b. istekliyim c.Az istiyorum d.Kararsızım e. isteksizim

- 19) Okula niçin devam ediyorsun?
 a.Zorunlu oldu u için b.Diploma almak için
 c.Yeni eylemler öğrenmek için d.Lise ve üniversiteye gidebilmek için
 e.Diğer (belirtiniz) .....
- 20) İlköğretimi tamamladıktan sonra liseye devam edecek misin? a.Evet b.Hayır
- 21) Eğitimine devam etmeyeceksen bunun nedeni nedir?
 a.Okul derslerinin ve etkinliklerin ilgimi çekmemesinden dolayı
 b.Okumayı zor buldu um için
 c.Ailemin ekonomik yetersizliği nedeniyle
 d.Okulun bana iş ve meslek kazandıramayacağına inandım için
 e.Diğer (belirtiniz).....
- 22) Hiç disiplin cezası aldın mı? a.Evet b.Hayır
 ayet disiplin cezası almı şise;
- 23) Ceza almanın nedeni ne idi?
 a.Yalan b.Hırsızlık c.Öğretmene / idareciye karşı gelme
 d.Kavgaya e.Kopya çekme f.Diğer .....
- 24) Eğitim açısından bir işte çalıştıran ve çalışmayan öğrencileri karşılaştığında hangisini daha anlamlı görüyorsun?
 a.Çalışanı b.Çalışmayan
- 25) Öğretmenlerle ve yöneticilerle sorunlarınızı konuşabiliyor musun?
 a.Evet her zaman
 b.Bazen bazı öğretmen ve yöneticilerle konuşabiliyorum
 c.Sadece rehber öğretmenle
 d.Hiçbir öğretmen ve yöneticiyle konuşmuyorum
- 26) Öğretmenleriniz çalıştıran öğrenci olduğunu biliyorlar mı?
 a.Birçoğubiliyor
 b.Birkaçtanesibiliyor
 c.Yalnızca sınıf öğretmenim biliyor
 d.Yalnızca Rehber Öğretmenim biliyor
 e.Bilmiyorlar
- 27) Çalıştıran öğrenci olmadandan dolayı öğretmenlerinin sana hangi konularda hoşgörügöstermesini istersin?
 a.Devamsızlık konusunda
 b.Ödevlerimi yapmadığımda
 c.Derse katılım azlığı ve ders başarısının düşüklüğü ile ilgili olarak
 d.Sınıf içi disipline aykırı davranışlarda bulunduğum takdirde
 e.Herhangi bir ayrı tutum ve hoşgörübeklemiyorum
- 28) Öğretmenlerinden en çok ne tür beklentilerin vardır?
 a.Daha iyieğitim vermek için daha çok çalışmalarını isterim
 b.Dersi daha etkili ve bizi sıkmadan anlatarak derinlik yöntemleri denemelerini isterim
 c.Sorunlarımı olduğunda paylaşmamı ve bana çözüm yolları göstermesini isterim
 d.Sınıf içinde güler yüzlü olmasını ve bize kızmamasını isterim
 e.Yeteneklerim ve ilgilerim doğrultusunda beni yönlendirmesini ve desteklemesini isterim
 f. Diğer (Açıklayınız):.....
- 29) Derslerdeki çaban ve başarının konusunda öğretmenlerin nasıl davranmaktadır?
 a.Öğretmenlerim sınavı geçecek kadar öğrenmemi bekler
 b.Öğretmenlerim çok başarılı olmamı bekler
 c.Öğretmenlerim başarılı olmamı beklemez
 d.Derslerime çalışmam için sürekli beni uyarırlar
 e.Düşük not aldığımda kızarlar
 f.Derslerime çalıştırmayıp çalışmadığımla ilgilenmez
- 30) Okuldaki ders dışı faaliyetlere (spor dinletisi, tiyatro, spor faaliyetleri, satranç, izcilik, halk oyunları, koro, münazara, bilgi yarışmaları vb.) katılmakta istekli misin?
 a.Severek katılırım
 b.Katılmak için fazla istekli değilim
 c.Okuldaki hiçbir etkinliğe katılmak istemem
 d.Dershaneye gitmem için vakit bulamıyorum
 e.Çalışmam için vakit bulamıyorum
- 31) Evde ödevlerinizi yapmak için ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
 a.Hiç zaman ayırmıyorum b.1 saatten az c.1-2 saat d.2-3 saat e.3 saatten fazla
- 32) Ders çalışabilmek için uygun ortamınız var mı? a.Evet b.Hayır
- 33) Ödevlerinizi tam ve zamanında yapar mısınız? a.Evet b.Hayır
- 34) Annen ve baban senin geleceğin hakkında ne düşünüyorlar?
 a.Okula devam edip bir meslek sahibi olmamı istiyorlar
 b. İlköğretimi tamamladıktan sonra okulu bırakıp çalışmamı istiyorlar
 c.Hem okula gitmemi hem çalışmamı istiyorlar
 d.Herhangi bir fikir belirtmiyorlar
 e.Diğer (belirtiniz).....

35) Senin okulda başarılı olman için ailenin neler yapmasını istersin?

- a. Ödevlerime daha çok yardım etmelerini
 b. Okula daha sık gelmelerini
 c. Okul araç ve gereçlerimi eksiksiz tamamlamalarını
 d. Evde veya dışarıda herhangi bir işte çalıştırmamalarını
 e. Diğer (Belirtiniz).....

36) Okul masrafları seni veya aileni sıkıntıya sokuyor mu? a. Evet b. Hayır

37) Genel olarak okul arkadaşlarınla anlaşabiliyor musun? a. Evet b. Hayır

IV-) (SOKAKTA) ÇALIŞMA ÖYKÜSÜ

38) (Sokakta) ne iş yapıyorsun? (birden fazla işi belirtilebilir)

- a. Mendil satıcılığı b. Ayakkabı boyacılığı c. Simit satıcılığı d. Hurda toplayıcılığı e. Tartıcılık

39) Ne zamandan beri çalışıyorsun?

- a. 0-6 Ay b. 6-12 Ay c. 1 yıl d. 1 yıldan fazla e. Yeni başladım

40) İlk kez çalışmaya nasıl başladın?

- a. Ailenin baskısı ve/veya tevkiyle b. Arkadaş grubunun baskısı ve/veya tevkiyle
 c. Kendi isteğiyle d. Diğer (açıklayınız): .....

41) Seni çalışmaya iten neden nedir? (birden fazla işi belirtilebilir)

- a. Okumayı istememe b. Ailesine ekonomik açıdan destek olma c. Okul masraflarını karşılamaya
 d. Kardeşlerinin eğitimine destek olma e. Diğer (açıklayınız): .....

42) Çalışmanın sana zor gelen yanları nelerdir? (Birden fazla işi belirtilebilir.)

- a. Güçlü ü yok
 b. Derslere ve okula yeterince zaman ayıramamak
 c. Arkadaşlarımla yeterince birlikte olamamak
 d. Utanmak
 e. Korkmak
 f. Hava şartları
 g. Yorulmak
 h. Diğer (açıklayınız):.....

43) Hangi zamanlarda çalışıyorsun?

- (1) Tüm gün (2) Okul çıkışlarında (3) Hafta sonlarında (4) Yaz tatillerinde

44) Günde ortalama kaç saat çalışıyorsun?

- a. 0-2 saat b. 3-5 saat c. 6-8 saat d. 8 saat ve yukarı

45) Bir günde ortalama ne kadar para kazanıyorsun?

- a. 0-5 TL b. 6-10 TL c. 11-20 TL d. 21- 30 TL e. 31TL ve yukarı

46) Kazandığın parayla ne yapıyorsun? (birden fazla işi belirtilebilir)

- a. Ailesine veriyor b. Kendi isteği doğrultusunda harcıyor
 c. Okul masraflarını karşılıyor d. Diğer

47) Çalışmaktan memnun musun? a. Evet b. Hayır

48) Ailenin çalışmana bakış açısı nedir?

- a. Karşı çıkıyorlar ve engel olmaya çalışıyorlar b. Tevki ediyor ve destek oluyorlar
 c. Çalışmam için zorluyorlar d. Herhangi bir etkileri yok, karışmıyorlar

49) Sen anne baba olduğunda çocuğunun küçük yaşta çalışmasını ister miydin?

- a. Kesinlikle izin vermez engel olurdu b. Tevki eder destek olurdu
 c. Yalnızca okula gitmesini isterdim d. Çalışması için zorlardım

50) Sence para kazanabilmek için okul eğitimini artırmı? a. Evet b. Hayır

51) İyi bir işin olması için okul eğitimini artırmı? a. Evet b. Hayır

52) Gelecekte seçme şansınız olsaydı hangi mesleği seçerdiniz?

- a. Polis b. Avukat c. Doktor d. Öğretmen e. Mühendis

53) Bu mesleği seçmenin nedeni nedir?

- a. Çok fazla para kazanmak b. Geleceğe güvenmek c. Sevdiğim için
 d. Toplumda kabul gördüğü için e. Diğer (açıklayınız):.....

54) Kazandığınız bu para çalışmadığınız halde size verilse yine de çalışır mısınız? a. Evet b. Hayır

Sana son olarak şu iki soruyu yönelteyim istiyorum:

- Gelecekte neler yapmayı düşünüyorsun; bu doğrultuda bir planın var mı?

.....

- Hayatında şu an bir mucize olsa, bunun ne olmasını isterdin?

.....